

Список використаних джерел

1. Каган М.С. Мир общения: Проблема межсубъектных отношений / Моисей Самойлович Каган. – М.: Политиздат, 1988. – 319с.
2. Педосюк Г.М. Особливості використання навчального діалогу на уроках англійської мови в старших класах / Г.М.Педосюк // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць. – Кривий Ріг: КДПУ, 2006. – Вип.14. – С.299-304.
3. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Даниил Борисович Эльконин; под ред. В.В.Давыдова, В.П.Зинченко, АПН СССР. – М.: Педагогика, 1989. – 554с.

*В.М.Марків,
канд. пед. наук,
Криворізький ДПУ*

АКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

У статті аналізуються позиції видатних діячів педагогіки щодо необхідності підготовки дитини до школи, технології цієї підготовки.

Ключові слова: підготовка до школи, готовність до школи, інтелектуальна готовність, особистісна готовність, волева готовність, навчальна діяльність.

В статье анализируются позиции выдающихся деятелей педагогики о необходимости подготовки ребенка к школе, технологии этой подготовки.

Ключевые слова: подготовка к школе, готовность к школе, интеллектуальная готовность, личностная готовность, волевая готовность, учебная деятельность.

In article the authors analyzes the outstanding teachers position as for the necessity of the childrens preparation to school and the technology of this preparation.

Key words: preparation for school, school readiness, intellectual commitment, personal commitment, strong-willed readiness training activities.

Актуальність дослідження. Успішність навчання на кожному освітньому ступені визначається ретельністю підготовки базових умінь, реалізацією наступності у змісті, методах і прийомах, формах організації навчальної діяльності суб'єктів освіти. Тому для сучасного дошкільного виховання і початкової освіти актуальною проблемою є вивчення технологій підготовки дитини до систематичного шкільного навчання.

На необхідності цілеспрямованої підготовки малят до майбутнього навчання зауважували у свій час Ян Амос Коменський, К.Д.Ушинський, Т.Г.Лубенець, С.Ф.Русова, Є.І.Тихеева та інші педагоги. Неоціненний досвід практичної роботи з дошкільниками описаний В.О.Сухомлинським.

Метою статті є зіставний аналіз змісту і технологій підготовки майбутніх першокласників у педагогічному досвіді видатних діячів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще XVII столітті видатний каменський педагог Ян Амос Коменський особливу увагу приділяв питанням підготовки дітей до школи.

Він зауважував наступне:

1. ...Батьки повинні віддавати своїх дітей для освіти в школу свідомо і передусім самі повинні подумати, що мають тут робити, і відкрити очі дітям, щоб вони замислилися над цим же.

2. Нерозумно роблять ті батьки, які без будь-якої підготовки ведуть своїх дітей до шкіл, ніби гелят до бойні або худобу до череди; хай потім шкільний учитель мучиться з ними, терзає їх, як хоче, але ще не розумніші ті, хто зробив з учителя страховисько, а з школи – застінок і все таки веде туди дітей, не обачно базикаючи про шкільні покарання, про суворість учителів, про те, що діти не будуть більше гратися і подібне. У цей спосіб у дітей розвивається не загідність, а ще більше здичавілість, відчай і рабський страх перед учителями.

3. Отже, розумні і благочестиві батьки, вихователі та попечителі робитимуть так. Коли наближається час посилати дітей до школи, вони підбадьорюють їх, нібито починається ярмарок або збирання винограду говорючи, що вони підуть до школи разом з іншими дітьми і разом з ними читимуться і гратимуться. Може також батько або пообіцяти дитині гарний одяг, красиву дощечку для письма, книжечку і щось подібне. І говоритимуть такими або іншими словами: «Ну дорогий сину, уклінно молись, щоб скоріше застав той час, будь благочестивим і слухняним».

4. Добре також роз'яснити дітям, яка це прекрасна справа відвідувати школу і навчатися. А щоб вони заздалегідь певною мірою ознайомилися з цими заняттями, не завадить дати їм у руки крейду, якою вони могли б малювати. Неможливо, щоб це залишилося без результату: адже вони таким чином легше звикнуть креслити, малювати, що буде збуджувати любов і цікавість до школи.

5. Крім того батьки повинні будуть прищеплювати дітям любов і довір'я до майбутніх викладачів. Цього в сдиний спосіб досягти не можна. Треба з любов'ю згадувати вчителя, називаючи його дядьком по батькові, хрещеним батьком, розхвалюючи його вченість і мудрість, його люб'язність і доброту, вказуючи, що він людина видатна і багато знає, ласкавий до дітей і їх любить [2, с. 12-21].

Саме так Ян Амос Каменський окреслив провідні характеристики готовності дітей відвідувати громадські школи:

а) якщо будуть помічені увага, роздуми з приводу пропонуваного запитання певна здатність до суджень (наявність пізнавального інтересу та інтелектуальної готовності);

б) якщо, виявиться крім цього, деяке прагнення до більш високої освіти (емоційно-вольова готовність) [2, с. 22].

Адекватною формою підготовки дітей до навчальної діяльності педагог вважав виховні бесіди з майбутніми школярами.

Французький філософ-просвітитель Жан Жак Руссо, розробляючи вчення про природовідповідне виховання, обґрунтував необхідність виховання малят з раннього віку: «Поки дитина не знає нічого, є час підготувати все, що до неї наближається» [2, с.50]. Щодо регуляції норм поведінки філософ писав: «Дозволяй те з задоволенням, відмовляйте тільки з неохотою, але нехай усі ваші відмови будуть не скасовані; нехай ніяке набридання не примушує вас вагатися; нехай вимовлене «ні» буде незламною стіною, яку дитина, виснаживши об неї свої сили, не пробуватиме повалити» [2, с. 51-54].

Видатний швейцарський педагог-демократ Йоганн Генріх Пестеллоцці розробив конкретні завдання, зміст і методику виховання дітей до школи в умовах сім'ї. Він наголошував на необхідності елементарного навчання і виховання, підкреслюючи: «...Подібно до того, як я простежував початки навчання до їх крайніх меж, я намагався визначити момент, у який починається навчання дитини, і незабаром переконався, що година народження дитини є першою годиною її навчання...» [2, с. 55]. Педагог підкреслював значимість мови, спостереження навколишнього і розумного керівництва з боку батьків у процесі родинної підготовки дітей до школи: «...Дитині потрібно дати значні реальні знання і знання в галузі мови, перш, ніж доцільно буде навчити її читання або хоч би складів. У ранньому віці діти потребують психологічного обґрунтованого керівництва для розумного спостереження усіх предметів... Діти повинні дуже добре повправлятися у спостереженні і мові, перш, ніж стане доцільним переводити їх від живого споглядання самих предметів до споглядання мертвих образів предметів-дружованих і рукописних слів» [2, с.6].

Німецький педагог Г.Фребель розробив систему ігор і занять з дітьми дошкільного віку, що сприяло різнобічному розвитку дошкільників. Значення дитячого садка він пов'язав із метою «дати дітям які ще не досягли шкільного віку, шляхом належного догляду за ними, керівництва й заняття їх тим, чого лише можуть досягти вони самі відповідно до їхньої природи» [2, с. 105].

Італійський педагог Марія Монтесорі розробила методику колекційного виховання дітей, де передбачила ігрову діяльність, спілкування самообслуговуючу працю: «... ми повинні почати нашу роботу з підготовки дитини до форм суспільного життя...» [2, с.109].

Овід Декролі – бельгійський педагог, лікар психолог радив вихователям проводити заняття, на яких більшість дітей зайняті дією: «... Вони можуть бути відправною точкою для пов'язаних між собою вправ, які дають привід для численних асоціацій, ідей і підготовлюють розумовий матеріал для майбутніх спеціалістів...» [2, с. 133], що забезпечує інтелектуальну готовність до школи. У сучасній педагогічній науці називають інтегрованим.

Видатний вітчизняний педагог К.Д.Ушинський окреслив основні шляхи розвитку дошкільної педагогіки, змісту й методики сімейного, громадянського дошкільного виховання. Особливе місце в розробці теорії гри належить розвитку мовлення дітей: «... Цей незвичайний педагог – рідна мова – не тільки навчає багато чого, а й вивчає напрочуд легко за якимось недосяжно полегшеним методом...»

Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не самі лише слова, сполучення та видозміни, а й безліч понять, поглядів на речі, велику кількість думок, почуттів, художніх образів, логіку й філософію життя» [2, с. 176].

Педагог-гуманіст рекомендував розпочинати систематичне навчання тоді, коли дитина готова до постійної діяльності в одному напрямку: «...Раджу вже на сьомому році пробувати займатися з дитиною, ... коли в неї є здібність посереджувати увагу на одному предметі, слухати те, що їй говорять, і висловлювати не уривчастими словами, а повними реченнями, робити висновок про можливість почати методичне навчання. Коли ж дитина не досить уважна, мова її дуже уривчаста й бездумна, вимова слів погана, то краще, не починаючи методичного навчання, а готуйте дитя до нього бесідою, заучуванням із слів якої-небудь зрозумілої для дитини пісеньки; готуйте руку дитячим малюнком, зчіть лічити пальці, палички, горіхи [2, с. 178].

Про вольову готовність К.Д.Ушинський зазначав: «... Привчіть дитину робити не тільки те, що її цікавить, але й те, що не цікавить, – робити заради приємності виконати свій обов'язок. Ви готуєте дитину до життя, а в житті не всі обов'язки цікаві...» [2, с. 179].

Результативними формами підготовки дитини до школи педагог вважав заняття, на яких радив вихователям і батькам майбутніх школярів більше малювати, відгадувати загадки, заучувати напам'ять невеличкі римовані твори, описувати пропоновані малюнки, розв'язувати комунікативні ситуації.

Відомий педагог методист Т.Г.Лубенець також значну увагу приділяв розвитку розумових здібностей і моральних якостей дітей. Він писав: «...Ніколи дитина не буває так сприйнятлива, як у момент вивчення азбуки. В цей час у душі дітей закладаються ті основи, які надовго, якщо не назавжди, визначають розвиток дитини як у розумовому, так і в моральному аспекті» [2, с. 322]. Тобто, радив раніше розпочинати елементарне навчання дітей з метою стимулювання особистісного розвитку, підкреслював роль батьків щодо емоційно-вольової готовності дітей: «... відправляючи дитину до школи, батько й мати дають перші поради – слухатися вчителя, не пустувати, мирно жити з товаришами» [2, с. 329].

Провідним завданням підготовки до навчання у школі С.Ф.Русова вважала виховання у малечі пізнавальних інтересів й формування навичок самостійно навчатися: «Найголовніше завдання ... збудити у дитини охоту до самонавчання. Не накачувати у дитячі головки знання немов у порожні пляшки, а викликати в дітях змагання самим відшукувати нові духовні скарби ...Розум дитини то багаття, до якого ми маємо лише підкладати дрова, а горітиме воно вже своїм власним вогнем. Усе знати – то недосяжне завдання, та й не в тому найбільша вартість людини, що вона багато знає, а в тому, щоб як найширше, найкраще реалізувала свої власні здібності, хист» [5, с. 41].

У роботі «У дитячому садку» знаходимо поради, що до форм організації навчальної діяльності дошкільників: ... Треба так будувати навчання, щоб воно було завжди наглядне, щоб розвивалось шляхом дитячої праці, дитячих виробів... Ставимо метою не давати готове знання, хоч би й саме початкове, а

збудити духовні сили, розворушивши цікавість, виховувати почуття, – щоб вмiли бачити, вуха дослухалися до усього, рученята вмiли захожувати й коло й оліваця, й коло ножиць, й коло глини, й коло паперу. Це той ґрунт, на якому школа зможе й далі певно будувати свою ширшу освіту...» [6, с. 186].

Через багато років ці думки були почуті і підтримані на Кіровоградщині. Унікальний досвід накопичення педагогічним колективом Павлиської школи на чолі із В.О.Сухомлинським. Подано кілька зауважень педагога щодо змісту й форм підготовки дитини до школи. «... Учитель починає заняття з малюнками-дошкільниками за два роки до їх вступу в школу (екскурсії в природу, ігри, колективна праця)... Найважливіше завдання занять з дошкільниками – вивчити як мислить кожна дитина, навчити її думати, пробудити в ній допитливість, інтелектуальні інтереси...» [2, с. 97]. Отже, вчитель початкової школи має добре знати пізнавальні можливості своїх майбутніх першокласників, аби так побудувати так навчально-виховний процес, щоб кожна дитина задовольнила власні освітні та комунікативні потреби.

«... Серед багатьох важливих завдань... на першому місці – навчити дітей вчитися. Одна з головних установити – правильне співвідношення між обсягом теоретичних знань, якими володіють діти, і практичними вміннями та навичками» [2, с. 443]. Не так важливо, сформувати у майбутніх школярів спеціальні вміння і знання, – переконавий В.О.Сухомлинський, – передусім потрібно дати дітям інструмент до пізнання навколишнього, а навички самостійного навчання і стануть таким інструментом. «Прагніть того, щоб знання були не кінцевою метою а засобом, ... без якого не можна собі уявити повноцінного інтелектуального, морального, емоційного, естетичного розвитку... ми з дітьми прийшли в осінній сад... Я розповідаю дітям про золоту осінь, про те, як готується до тривалої й холодної зими все живе в природі... Переконавшись, що діти переживають, відчувають багатство змісту й емоційного забарвлення слів, я пропоную малятам розповісти про те, що вони бачать і відчувають. На моїх очах, ось зараз народжуються напрочуд тонкі й яскраві думки про навколишню природу... Діти не переказують моїх слів, а висловлюють своє. Думка збагачується, у дитини виробляється уміння думати, вона переживає почуття радості мислення, яке не можна нічим порівняти, насолоду від пізнання. Вона відчуває себе мислителем» [1, с. 452-453].

Висновки дослідження. Таким чином у різні часи педагоги зауважували на необхідність цілеспрямованої роботи щодо підготовки дитини до школи. Тільки гармонія фізичної та психологічної готовності гарантуватиме першокласнику якісний початок шкільного навчання. Адекватними формами навчально-виховної роботи з дітьми називали пізнавальні бесіди, предметні та інтегровані заняття, самостійні спостереження тощо. Сучасними фахівцями дошкільного виховання [2; 3; 4] активно підтримана ідея розробки для старших дошкільників інтегрованих (комплексних) занять, вході яких розвиватимуться психічні можливості малят, стимулюватиметься пізнавальна активність, вироблятимуться основи різних видів діяльності, практики комунікації. Це може стати предметом подальших наукових пошуків.

1. Історія дошкільної педагогіки. Хрестоматія. Навч. посіб. для студентів пед. ін-тів / Упор. З.Н.Борисова. – К.: Вища школа, 1990.
2. Ілляшенко Т. Підготовка дітей шестилітнього віку до школи (Система занять та вправ) / Т.Ілляшенко, А.Обухівська, Н.Стадненко // Початкова школа. – 2002. – №1. – С.12-15.
3. Лапшина І.У. Дошколярник. Розвиток мовленнєвих навичок у дітей старшого дошкільного віку: Посібник для вихователів і батьків майбутніх першокласників / І.У.Лапшина, В.М.Литовченко – К.: ВД Калита, 2006.
4. Лип'янський Л.С. Дошкільнятко: Букви, цифри, читання та лічба в іграх / Л.С.Лип'янський, Т.В.Дрожжина – Харків: Прапор, 1996.
5. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори / С.Ф.Русова / За ред. О.В.Проскура. – К.: Освіта, 1996.
6. Сходинки: Програма підготовки дітей до школи / Уклад.: Г.А.Іваниця, Г.І.Колосіянська, О.В.Лесіна, Л.С.Русан, В.П.Темячук. – Вінниця: ВОПОП, 2005.

*Ю.О.Саунова,
канд. пед. наук,
Криворізький ДПУ*

ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА ЕМОЦІЙ ЯК ПСИХІЧНОГО СТАНУ ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ ВЗАЄМОДІЇ УЧИТЕЛЯ ТА УЧНЯ

В статті розглядається проблема функціональної структури емоцій в системі взаємодії учителя та учня. Автор виокремлює й розкриває функції емоцій особистості в навчально-виховному процесі.

Ключові слова: емоційний фактор навчання, емоції, функціональна структура емоцій.

В статье рассматривается проблема функциональной структуры эмоций в системе взаимодействия учителя и учащегося. Автор выделяет и раскрывает функции эмоций личности в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: эмоциональный фактор обучения, эмоции, функциональная структура эмоций.

The article is illuminate the problem of the functional structure of emotions at the system of interaction between the teacher and the pupil. Author singles out and exposes the functions of the person's emotions at the educational process.

Key words: emotional factor of instruction, emotions, structure of functional of emotions.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими завданнями. У зв'язку зі змінами соціальної ситуації та веденням в освітній процес інновацій проблема емоційного фактору навчання здобуває все більшого значення. Сучасна освіта розвивається в гуманістичному контексті, в